

ЦИФРОВА ЕВОЛЮЦІЯ ОСВІТИ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У СТУДЕНТІВ

UDC 378.147:004

Гонтаренко Ірина Сергіївна,

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки,
іноземної філології та перекладу, ХНЕУ ім. С.Кузнеця

Павлюк Олег Миколайович

аспірант кафедри педагогіки, іноземної філології та перекладу,
ХНЕУ ім. С.Кузнеця

Анотація: У статті розглядаються ключові аспекти трансформації освітнього середовища в умовах цифровізації суспільства. Проаналізовано сучасні виклики та можливості, що постають перед закладами вищої освіти у процесі формування інформаційної компетентності студентів. Особливу увагу приділено педагогічним стратегіям, цифровим інструментам та методам оцінювання, які сприяють ефективному розвитку навичок роботи з інформацією. Представлено комплексний підхід до інтеграції цифрових технологій у навчальний процес та визначено перспективні напрями подальших досліджень у цій галузі.

Ключові слова: цифровізація освіти, інформаційна компетентність, цифрові технології, інноваційні методи навчання, змішане навчання, цифрова грамотність.

Annotation: The article examines key aspects of educational environment transformation in the context of society's digitalization. Contemporary challenges and opportunities facing higher education institutions in the process of forming students' information competence are analyzed. Particular attention is paid to pedagogical strategies, digital tools, and assessment methods that contribute to the effective development of information processing skills. A comprehensive approach to integrating digital technologies into the educational process is presented, and promising directions for further research in this field are identified.

Keywords: digital evolution of education, information competence, students, digital literacy, online learning environment, educational technologies, information skills.

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується стрімким зростанням обсягів інформації та швидким впровадженням цифрових технологій у всі сфери людської діяльності. Освітня галузь зазнає кардинальних трансформацій, що вимагає переосмислення традиційних підходів до навчання та формування принципово нових компетентностей у студентів. За даними UNESCO, цифрова трансформація освіти стала одним із пріоритетних напрямів розвитку освітніх систем у всьому світі.

Інформаційна компетентність визначається як здатність особистості орієнтуватися в інформаційному просторі, критично оцінювати, аналізувати та ефективно використовувати інформацію для вирішення навчальних і професійних завдань. У контексті швидкого розвитку технологій та глобалізації освітнього простору формування цієї компетентності набуває особливого значення для підготовки конкурентоспроможних фахівців.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю адаптації освітніх практик до вимог цифрової епохи, виникненням нових викликів, пов'язаних із інформаційною перевантаженістю, поширенням дезінформації та потребою у формуванні критичного мислення студентів.

Мета статті – комплексний аналіз сучасного стану цифровізації освіти та визначення ефективних стратегій формування інформаційної компетентності у студентів закладів вищої освіти.

Для досягнення мети визначено наступні завдання:

1. Проаналізувати теоретико-методологічні основи інформаційної компетентності.

2. Здійснити аналіз сучасного стану цифровізації освіти, охарактеризувати глобальні тенденції та оцінити готовність освітнього середовища до цифрової трансформації.

3. Ідентифікувати та систематизувати виклики цифрової трансформації освіти (технологічні, педагогічні, інформаційні, етичні, соціальні) з визначенням їх пріоритетності.

4. Визначити можливості цифрових технологій для персоналізації навчання, розвитку інтерактивних форм роботи та забезпечення глобального доступу до освітніх ресурсів.

Провідні дослідники виділяють декілька ключових компонентів інформаційної компетентності: технологічний компонент включає вміння користуватися сучасними цифровими інструментами та платформами; когнітивний компонент передбачає розвиток критичного мислення, здатності до аналізу та синтезу інформації; комунікативний компонент охоплює навички ефективної взаємодії в цифровому середовищі; етичний компонент стосується розуміння питань інформаційної безпеки, авторського права та цифрової етики.

Сучасні теоретичні моделі наголошують на необхідності комплексного підходу до розвитку інформаційної компетентності, що враховує як технічні навички, так і здатність до рефлексії, творчого мислення та відповідального використання інформаційних ресурсів.

Процес цифровізації освіти супроводжується низкою серйозних викликів, які потребують системного вирішення. Перший комплекс проблем пов'язаний із технологічною нерівністю доступу до цифрових ресурсів [1]. Незважаючи на зростання технологічної інфраструктури, значна частина студентів, особливо в регіонах, стикається з обмеженим доступом до якісного інтернету, сучасних гаджетів та освітніх платформ.

Другий важливий виклик стосується готовності викладачів до роботи в цифровому освітньому середовищі. Багато педагогів, особливо старшого покоління, відчувають труднощі в освоєнні нових технологій та методик викладання. Необхідність постійного оновлення цифрових навичок, опанування нових платформ та інструментів створює додаткове навантаження на викладацький склад.

Третя група викликів пов'язана з інформаційною перевантаженістю та проблемою верифікації джерел. Студенти щодня стикаються з величезними обсягами інформації, серед якої складно відрізнити достовірні дані від маніпуляцій, фейків та неперевірених відомостей.

Феномен інфодемії, коли дезінформація поширюється швидше за факти, вимагає від освітньої системи розробки ефективних механізмів формування критичного мислення та медіаграмотності [2].

Четвертий виклик стосується збереження академічної доброчесності в цифровому середовищі. Легкий доступ до готових робіт, можливість використання штучного інтелекту для написання текстів, поширення плагіату створюють серйозні етичні проблеми. Освітні заклади змушені переглядати традиційні форми контролю знань та шукати нові підходи до оцінювання, які б стимулювали самостійне мислення та творчість студентів.

П'ятий комплекс проблем пов'язаний із питаннями приватності та безпеки даних. Використання цифрових платформ передбачає збір великих обсягів персональної інформації про студентів, що потребує розробки чітких протоколів захисту даних та етичних стандартів їх використання.

Попри численні виклики, цифровізація відкриває безпрецедентні можливості для трансформації освітнього процесу [3]. Персоналізація навчання стає реальністю завдяки адаптивним освітнім платформам, які аналізують індивідуальний прогрес студента та автоматично коригують складність завдань, темп навчання та методи подання матеріалу. Системи штучного інтелекту здатні виявляти прогалини в знаннях та пропонувати цільові вправи для їх усунення.

Інтерактивні технології суттєво розширюють можливості візуалізації складних концепцій. Віртуальна та доповнена реальність дозволяють студентам проводити віртуальні лабораторні роботи, досліджувати історичні місця, вивчати анатомію в тривимірному форматі. Такі технології особливо ефективні для формування практичних навичок у безпечному симульованому середовищі [4]. Цифрові платформи забезпечують глобальний доступ до освітніх ресурсів найвищої якості. Студенти можуть слухати лекції провідних світових експертів, брати участь у міжнародних проєктах, навчатися за курсами престижних університетів через платформи масових відкритих онлайн-курсів. Це демократизує освіту та створює рівні можливості для розвитку незалежно від географічного розташування.

Соціальні медіа та колаборативні інструменти сприяють розвитку навичок командної роботи та комунікації. Студенти можуть спільно працювати над проєктами в режимі реального часу, обмінюватися ідеями, отримувати миттєвий зворотний зв'язок від однолітків та викладачів [5]. Формується глобальне навчальне співтовариство, де знання створюється колективно.

Важливою стратегією є залучення студентів до створення власного цифрового контенту. Ведення наукових блогів, створення освітніх відео, розробка інфографіки не лише розвиває технічні навички, а й поглиблює розуміння принципів якісної комунікації, структурування інформації, адаптації контенту до різних аудиторій.

Колаборативне навчання в цифровому середовищі сприяє розвитку комунікативних навичок. Спільна робота над віртуальними проєктами, участь у онлайн-дискусіях, взаємне рецензування робіт формують уміння аргументувати позицію, конструктивно критикувати, синтезувати різні точки зору.

Гейміфікація освітнього процесу підвищує мотивацію студентів. Використання освітніх симуляцій, квестів, змагань з інформаційної грамотності робить процес навчання більш захоплюючим та інтерактивним. Студенти розвивають навички в безпечному ігровому середовищі, де помилки стають частиною навчального досвіду [5].

Ключовою функцією викладача стає розробка навчального дизайну, який органічно поєднує традиційні та цифрові методи навчання. Це вимагає глибокого розуміння педагогічних можливостей різних технологій, здатності обирати найбільш відповідні інструменти для досягнення конкретних навчальних цілей. Викладач виступає також як куратор освітніх ресурсів, допомагаючи студентам орієнтуватися у величезному масиві доступної інформації. Рекомендації якісних джерел, створення структурованих навчальних маршрутів, збалансування різних типів контенту – ці функції вимагають експертного судження та педагогічного досвіду [6].

Висновки. Ефективне формування інформаційної компетентності потребує комплексної стратегії, яка включає: інтеграцію розвитку інформаційних навичок у всі дисципліни; використання активних методів

навчання; трансформацію ролі викладача; впровадження автентичних методів оцінювання; створення підтримуючого цифрового освітнього середовища.

Критично важливою є постійна адаптація освітніх практик до швидких технологічних змін при збереженні фокусу на розвитку фундаментальних навичок критичного мислення, креативності, етичної відповідальності. Технології мають підсилювати людський потенціал, а не замінювати людську взаємодію та рефлексію.

Успіх цифрової трансформації освіти залежить від спільних зусиль усіх стейкхолдерів: викладачів, адміністрації закладів освіти, розробників технологій, політиків, самих студентів. Лише через діалог та співпрацю можливо створити освітнє середовище, яке готує студентів до успішного життя та роботи в умовах постійних змін цифрової епохи.

Література:

1. Петрова, І. О. Формування інформаційної компетентності студентів у контексті цифрової трансформації освіти. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*, 2021. 1(25), 100–106.

2. Сергієнко, О. В. Медіаграмотність як основа інформаційної компетентності в умовах цифрового середовища. *Педагогіка і психологія*, 2020. 56(2), 34–42.

3. Савченко, М. М. Технології та методи навчання медіаграмотності в умовах інформаційного перевантаження. *Наука та освіта*, 2022. 3(11), 78–84.

4. Hontarenko I. Experience of using the Zoom platform for organization foreign language distance learning at university/ I. Hontarenko, H. Zaharova. – зб. наук. праць – «Інноваційна педагогіка». – Вип. 55. – Том 1. – Одеса.: - «Видавничий дім «Гельветика», 2023. – С. 134-137.

5. Kovalenko O. Modern electronic educational technologies in the process of e-learning/ O. Kovalenko, I. Hontarenko // *Educational Challenges*. – Vol. 28. – Issue 1. – P. 98–112.